

Balogh Jozef - (†1963); otec maliara *Júliusa Balogha* (†2003); základy maľovania si osvojil u *Dominika Skuteckého* v Banskej Bystrici, študoval na výtvarnej akadémii v Budapešti; od 1929 pôsobil v Trnave; maľoval hlavne podobizne a zátišia; okrem maľovania sa venoval aj hudbe; v roku 1948 bol spoluzakladateľ, neskôr čestný predseda Robotníckeho výtvarného krúžku; pozri *slovenskí maliari*

https://sk.wikipedia.org/wiki/Jozef_Balogh
<http://nzs.trnava.sk/?q=node/497> (životopis)

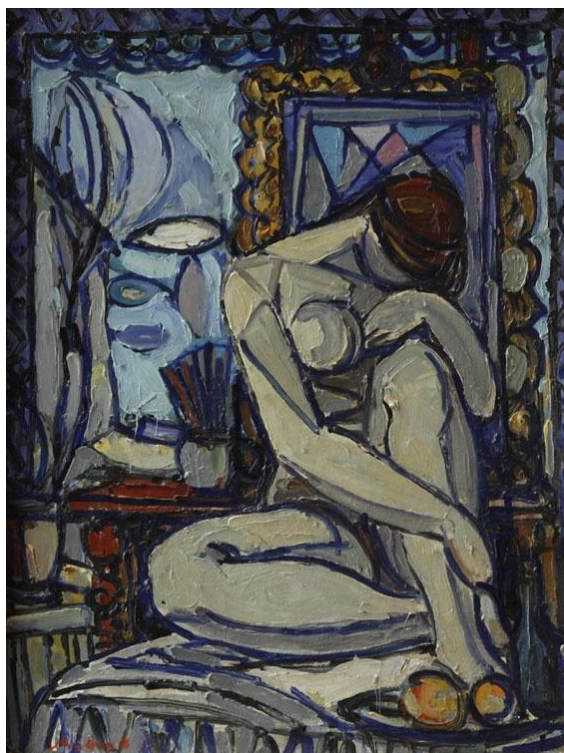
J. Balogh: Žena v kroji (1950-1960)

Balogh Július - (†2003); slovenský maliar; syn maliara Jozefa Balogha (†1963); svoj talent rozvíjal i vďaka pôsobeniu sochára *Jána Koniarka* v Trnave; študoval na umeleckej priemyslovke u profesorov *Ludovíta Fullu* a *Mikuláša Galandu*, na Slovenskej vysokej škole technickej na oddelení kreslenia a maľovania u profesora *Jána Mudrocha*; rok 1945 strávil na Akadémii výtvarných umení v Prahe; výtvarne sa v tomto období venoval viacerým žánrom – zátišiu, figurálnej tvorbe a mestskej krajine; v roku 1974 sa stal členom Umeleckej besedy Slovenska; so svojím otcom založili v Trnave roku 1950 prvý Robotnícky výtvarný krúžok, kde odborne viedli talentovaných amatérskych výtvarníkov; v šesťdesiatych rokoch sa umelecky inšpiroval v slovenskej krajine – *Oravou* a *Liptovom*; z ciest a pobytov vo Francúzsku vznikla kolekcia prác; umelca očarila krása ženského tela a tento motív sa objavuje v celom jeho diele; stále miesto v jeho tvorbe si našlo zátišie; najviac sa venoval olejomaľbe, ale miesto v jeho tvorbe má aj pastel, akvarel a kresba; pozri *slovenskí maliari*

<http://www.gjk.sk/sk/zbierky/diela-do-r-1945/balogh-julius/>

J. Balogh: Trhovisko (1948)

J. Balogh: Maliar a model (1975)

balón - pozri *Nazka*

J. Alt:

Balt - kraj resp. štáty okolo *Baltského mora*; pozri *litovskí bohovia*

Baltazár - 1. *Belsazar/Belšekar*, syn babylonského kráľa *Nabukadnekara*

2. čierny kráľ z obrazového typu *Kristovho narodenia*; pozri *Traja králi*, *Klaňanie troch kráľov* (Hall)

Baltazárova hostina - *Belsazarova hostina/Belšekarova hostina*

baltheus - 1. *cingulum/cinctorium/zona*

2. zvinutá časť vymedzená *volútami* iónskej *hlavice*; pozri *iónsky poriadok*

Balthus - (†2001); celým menom *Balthasar Klossowski de Rola*; poľsko-francúzsky moderný umelec; pozri *homosexualita*, *erotika*, *erotické umenie*, *poľskí maliari 20. st.*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Balthus>

Baltské more - pozri *križiaci* (Vlasta)

baluster - 1. ozdobný kužeľ v *balustráde*; *kužeľka/panenka*

2. väčšinou figurálne vyrezávaný nadstavec na bočnici kostolných alebo *chórových lavíc*

Ch. Weigel st.: Sústružník (medirytina, 1698)

balustráda - ozdobné zábradlie ohraničujúce schodištia, terasy apod., pozostávajúce z rôzne profilovaných kužeľov/balustrov a bočných postamentov; pozri védika

Exteriér katedrály v Seville (gotico florido, 16.st.)

B. van Bassen: Podobenstvo o boháčovi a Lazárovi. Lazár v paláci boháča (1620-1630)

balustráda akantová - baroková balustráda s plastickým *akantovým* dekórom; pozri *barok*; *dekór*

balustráda indická - *védika*

balzam - zmes *živíc* a *silíc*; rozpustná v olejoch a iných organických látkach, nie však vo vode; prísada *riedidiel* *lakov* a *fariieb*, ktorých lesk zvyšuje; dôležitá látka v *reštaurátorstve*; používaná na výrobu *terpentínu*; balzomom je aj *damara*, *elemi balzam*; pozri *kolofónia*/čes. *kalafuna*; *kadidlo*; *cerasin/cerazín*

-balzam je prírodný roztok živice v siliciach, olejová živica tropického stromu *balzamovníka*; podľa množstva silice sú balzamy buď tekuté alebo polotekuté, číre alebo rôzne zafarbené; najznámejší balzamovník peruánsky dosahuje výšky až 15m; balzam vyteká z prirodzených trhlín stromu, pri poranení alebo z umelých zárezov; balzomom natierali Egypťania telá mŕtvych pri *mumifikácii*

-v súvislosti s heslom *aspis*: podľa stredovekých *bestiárov* je *aspis had*, ktorý sa vyhýba čaru hudby stlačením jedného ucha k zemi a pripojením druhého ucha ku svojmu chvostu; v niektorých verziách *aspis* stráži strom, z ktorého kvapká balzam; aby balzam ľudia získali, musia najprv *aspisa* uspať tým, že mu hrajú alebo spievajú

http://it.wikipedia.org/wiki/Balsamo_della_Mecca

balzam benátsky - tiež *terpentín benátsky*; hustý roztok *živice* z ihličnanu *Pinus Larix L.*; pomocná zvláčňujúca a adhezívna látka pre olejovo-živicové *laky* užívané ako *médium* pre *olejomalbu*, ktorej dodáva mäkký splývavý a sklovitý vzhľad; vždy vysoko cenený; kvalitou a použitím mu blízky *balzam kanadský*

balzam damara - *damara*

balzam elemi - *elemi balzam*

balzam manilský - najkvalitnejší druh *elemi balzamu* zo stromu *Canarium comune*, s vynikajúcimi rozpúšťacími vlastnosťami užívaný pri obnove *nástenných malieb* a ako známkovadlo tvrdých *lakov*

balzam kanadský - jeden z najrozšírenejších druhov *balzamu*; priesačná polotekutá živica kanadských *jedlí*, osobitne jedle *balzamovej* (*Abies balsamea*); kvalitou a použitím sa blíži *balzamu benátskemu*; slúži ako riedidlo *olejových fariieb*, ktorým dodáva mäkkú splývavosť a sklovitý vzhľad; v *grafike* ako prísada do *tmelu*

http://it.wikipedia.org/wiki/Balsamo_del_Canada

balzam kopaivský - viskózna živica kopaiva z juhoamerického stromu rodu *Copaifera*; žltohnedá šťava získavaná destiláciou z kôry stromov; má rozpustné vlastnosti, preto používaná viac v *reštaurátorstve* ako v *maliarstve*, ktorému nevyhovuje aj pre veľký obsah prchavých olejov; na prelome 19.-20.st. ako prísada do olejových fariieb spôsobil značné poškodenie diel, lebo viedol k prepadnutiu farebných vrstiev obrazov a ďalším zmenám; pomocná zvláčňujúca a adhezívna látka pre *olejovoživicové laky* užívané ako *médium* pre *olejomalbu*; do *akvarelového pojidla na báze medu* pridávaný pre zvýšenie lesku; pozri *olej kopaivský*

balzam peruánsky - jeden z najrozšírenejších druhov *balzamu*; dosahuje výšky až 15m

balzam štrasburský - *terpentín štrasburský*

balzamovanie a mumifikovanie - *mumifikácia a balzamovanie*

balzamovník - najznámejší balzamovník peruánsky; dosahuje výšky až 15m; pozri *strom*, *drevo*, *balzam*

Aspis, ktorý mal strážiť strom balzamovník, bol ukolísaný hudbou zaklínačov (Žaltár kráľovnej Mary, zač.14.st.)

Bamberg - pozri *kníhtlač*; Bavo; Nemecko

H. Schedel (grafik): Bamberg (Norimberská kronika, 1493)

Bamberká apokalypsa - *Apokalypsa Bammerská*

Bamberský evanjeliár - románsky rukopis (okolo 1100; Mníchov); reliéf striebornej dosky na jeho väzbe dokladá vysokú úroveň románskeho umeleckého remesla; pozri *dielo literárne, knihy liturgické; románsky sloh*

Bamberský jazdec - jazdecká socha z katedrály v Bambergu z 1.pol. 13.st; koho socha predstavuje, nie je jasné; podľa niektorých ide o postavu kráľa Štefana I. alebo rímsko-nemeckého kráľa Filipa Švábskeho, alebo Konráda III. zo štaufskej dynastie, alebo o apokalyptickú postavu *Mesiáša* alebo univerzálny symbol *jazdeckej sochy*; pozri *jazdec*

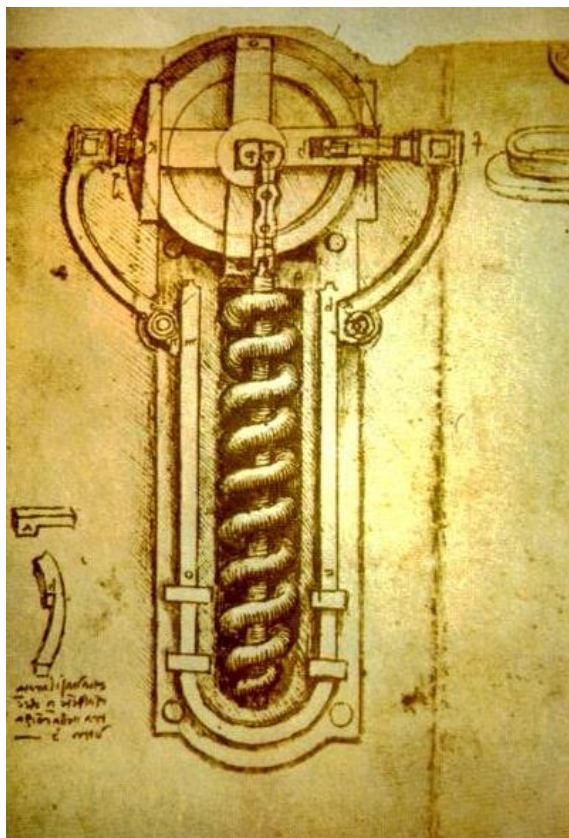
http://www.iereus.wz.cz/pamatky/bamberg_dom.html

Autor neznámy: Bamberský jazdec (1.pol. 13.st.)
Bamberský jazdec (rekonštrukcia pôvodnej kolorovanej sochy)

bambitka - stredoveká palná zbraň zo 16. a 17.st., nabíjaná spredu; pištoľ nazývaná aj faustróhre; boli to jednohlavňové kusy vybavené prevažne kolieskovou zámkou a strielalo sa z nich ťažkými strelami z mäkkého olova; kolieskový zámok vynášli okolo roku 1510. vynález kolieskovej zámkou sa pripisuje norimberskému hodinárovi Johannovi Kiefussovi, podľa iných prameňov bol ale pôvodným autorom *Leonardo da Vinci*, ktorý vo svojom diele *Codex Atlanticus* nakreslil schému zámkového kola; bol to jeho jediný vynález, ktorý sa dostal do hromadnej výroby počas celého Leonardovho života; prvé kolieskové zámky sa začali používať začiatkom 16.st., ale keďže boli príliš komplikované a drahé, výraznejšie sa nerozšírili a neskôr boli vytlačené kresadlovými zámkami; pozri *zbraň*

<http://www.kanony.sk/clanky/kresadlovy-zamek-koleckovy-zamek-a-perkusni-zapalovani/>

L. da Vinci: Schéma zámkového kola (1500)

NC Wyeth: Príprava vzbury (ilustrácia z knihy *Ostrov pokladov*, 1911)

bamboccianti/bambočanty – 1.talianske vidiecke výjavy inšpirované životom drobných ľudí v 17.-18.st.; pozri *bodegón*, *Bentvueghels*; *žáner*; A. Both
2. maliari žánru bamboccianti

;

-Bamboccianti boli žánroví maliari pôsobiaci v Ríme od asi 1625 do konca 17.st.; väčšinou išlo o holandských a flámskych umelcov, ktorí priniesli už existujúcej tradície roľníckych námetov zo 16.st.; holandské umenie s nimi prišlo do Talianska; bamboccianti všeobecne vytvorili malé formáty obrazov alebo leptov z každodenného života nižších tried v Ríme a jeho krajiny; medzi typické predmety patria potraviny a nápoje, predajcovi, poľnohospodári a dojičky pri práci, odpočívajúci a hrajúci vojaci, žobráci, alebo, ako Salvator Rosa v pol. 17.st. námety klamárov, vreckových zloďejov, kapely opilcov a žrútov, holičov, a ďalších „špinavých jedincov“; napriek ich pokorným námetom ich práce sa predávali za vysoké ceny a kupovali ich prevažne *zberatelia*; mnoho umelcov spätých s Bamboccianti boli členovia *Bentvueghels*, neformálnym združením prevažne holandských a flámskych umelcov v Ríme; počiatočné Bamboccianti tvorili súčasť diel Andries a Jan Botha, Karel Dujardin, *Jan Miel*, Johannes Lingelbach a talianskeho maliara

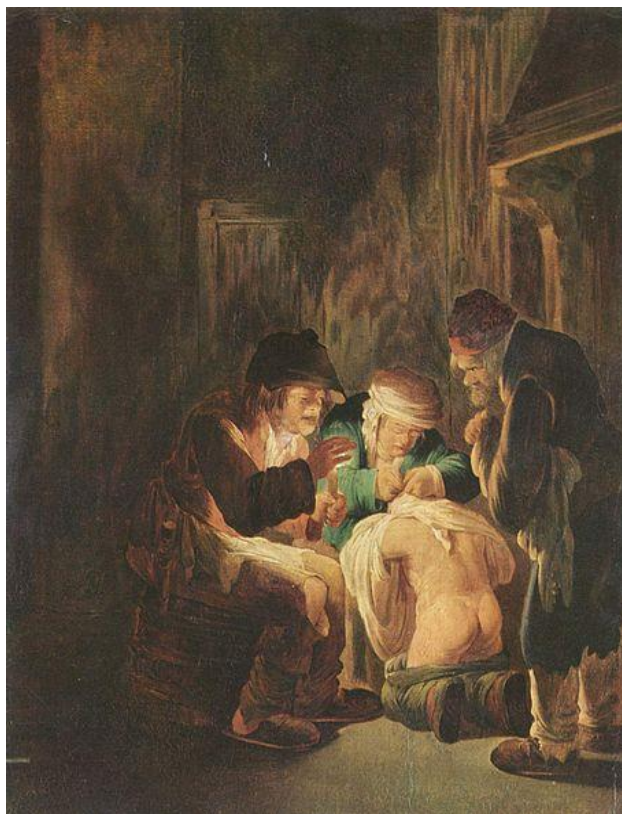
Michelangelo Cerquozzi; Sébastien Bourdon bol tiež spájaný s touto skupinou počas svojej skorej kariéry; k ďalším Bamboccianti patrí Michiel Sweerts, Thomas Wijck, Dirck Helmbreker, Jan Asselyn, Anton Goubau, Willem Reuter a Jacob van Staverden; Bamboccianti ovplyvnili Rococo umelci ako Domenico Olivieri, Antonio Cifrondi, Pietro Longhi, Giuseppe Maria Crespi, Giacomo Ceruti a Alessandro Magnasco; ich obrazy každodenného života rímskeho pokračovali do 19. st. v prácach Bartolomeo a Achille Pinelli, Andrea Locatelli a Paolo Monaldi; hoci Bamboccianti mali úspech so svojimi obrazmi, teoretici umenia a akademici v Ríme boli často podceňovali ich obrazy z každodenného života a tieto námety boli všeobecne považované za spodnú priečku v hierarchii *žánrov*; samotní umelci však boli často obdivovaní; van Laer bol známy umelec, ktorého diela mali vysokú cenu, Michelangelo Cerquozzi mal prístup do aristokratických kruhov a ujali sa ho umelci ako Pietro da Cortona; medzi zberateľmi a patrónmi Bamboccianti bol kardinál del Monte, Vincenzo Giustiniani, rody pápežov, ako je Barberini a Pamphili, patrónky, vrátane elitných rímskych aristokrátiok a Christina, kráľovná Švédska; úspech žánru Bamboccianti nebol obmedzený na Rím, ale rozšíril sa do Florencie a vo Francúzsku bol jeho patrónmi Leopoldo de' Medici a Mazarin; úspech tohto žánru možno čiastočne vysvetliť zmenou zdobenia domov horných spoločenských tried v Ríme; obrazy na plátne alebo na *panely* postupne získali prednosť pred *freskami*; to poskytlo zahraničným umelcom, ktorí sa špecializovali na túto techniku, výhodu; okrem toho, ako milovníci umenia hľadali nové témy, a tak existovali priaznivé podmienky pre príjem umenia Bamboccianti; na tento zmenený vkus šľachtických patrónov si sťažovali maliari historických námetov a ďalších žánrov

-v súvislosti s heslom *Laer Pieter van*: maliar *holandského zlatého veku*; maliar žánrových scén, aktívny viac ako desať rokov v Ríme, kde jeho prezývka bola Il Bamboccio; umelci pracujúci v jeho štýle sa stali známi ako bamboccianti (*H. Rottenhammer*); pozri *zaniknuté kluby a spolky*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Bamboccianti>

A. Both: Scéna v nevestinci

A. Both: Očista pri sviečkach

P. van Laer: Krajina s hráčmi morra (bamboccianti, 1.pol. 17.st.)

J. Miel: Rímsky karneval (bambocianti, 1653)

J. Miel: Šarlatán (bamboccianti, 1650)

bambus - americká a ázijská tropická stromovitá tráva s duto článkovanými stebľami, plnými iba v kolienkach; dosahuje hrúbky 30 cm, výšky 40 m, vylučuje liečivo tabašír; trvalo zelená rastlina v Číne symbol dlhého života, čistoty a pevnosti; bambus, slivka a borovica považované v Číne za troch priateľov a majú symbolický význam; bambus spolu s „vznešenými“ rastlinami (*l'alia*, príp. *kosatec*, slivkový kvet a *chryzantéma*) spájané v Číne s pocitmi blaženosti (pozri *Čchang-kuo-lao*, Baleka: *raj* > Kráľovná západu); stali sa štýlovými prvkami, ktoré prevzala secesia od čínskeho umenia (pozri *chinoseria*); v čínskej symbolike je bambus jednou z *piatich čistých vecí*; pozri *drevo*, *strom*; *albarello*, *xiao*, *šakuhači*

Beliana: malajsky; tropická a subtropická rastlina, ktorá zahrnuje 600 druhov; najväčšia bylina, niektoré jej druhy dosahujú výšky 30m; jej duté stebľá využívané aj ako stavebný materiál; bambus trsteníkovitý sa využíva na výrobu *nábytku* a stavby obydľí; na Slovensku vo voľnej prírode rastie bambus vulgaris

Biedermann: rastlina, ktorá má vo východoázijskom umení a symbolike významnú úlohu; „prázdne srdce“ (dutý stvol) bambusu symbolizuje skromnosť a jeho vždy zelený vzhľad nemennosť a vycivenosť pokročilého veku; kusy bambusu hodené do ohňa hlučne praskajú a tým odháňajú démonov; bambusová vetvička je atribútom dobrotivej bohyne *Kuan-jin*, bohyne milosrdenstva; bambus spolu s *chryzantémami*, *borovicami* a *slivkovými* kvetmi bol obľúbený námet pre *tušové maľby*; kolienka bambusu sa často pokladali za stupne k vyššiemu poznaniu; v Japonsku symbolizujú bambusové výhonky večnú *mladosť* a neskrotnú silu; v čínskej symbolike sa bambus spája so symbolom čísla päť (pozri *symboly číselné:5, päť čistých vecí*); pozri *atribúty*, *symboly*, *alegérie* a *prirovnania*

Becker: vo východnej Ázii rastlina prinášajúca *šťastie*; bambusové vetvičky často znázorňované v meditatívne orientovanej maľbe; kolienka, jednotlivé úseky a priamy rast symbolizovali v *budhizme* a *taoizme* cestu k jednotlivým stupňom duchovného vývoja

Xu Wei: Dvanásť rastlín a kaligrafie (detail zvitku, 16.st.)

Xu Wei: Bambusy (1540-1590)

U. Kuniyoshi: Moso odchádza na zber bambusových výhonkov (19.st.)

„Bambusový pavilón“ v Shenzen - Hong Kong (2009)

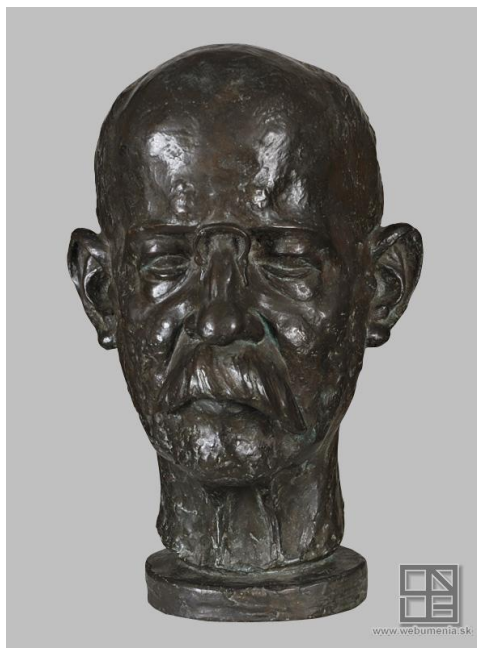
bambusové pero - pero bambusové a rákosové
Bán Pavol -

<http://www.webumenia.sk/web/guest/search/-/results?orderBy=RELEVANCE&page=1&items=28&query=wt:%22soch%C3%A1rstvo,%20plastika,%20busta%22&layout=gridLayout&images=true&searchFor=data>

P. Bán: Vlastná podobizeň-karikatúra

P. Bán: Podobizeň maliara Štefana Polkorába

P. Bán: Podobizeň dr. J. A. Wagnera

P. Bán: Autoportrét

P. Bán: Hudobný skladateľ Ján Cíker
P. Bán: Podobizeň maliara Gustáva Mallého

P. Bán: Hlava matky

Bán Sarolta -

<http://www.flickr.com/people/mindazonaltal/>
<http://www.unitedcreativity.org/product-category/artists-2/sarolta-ban>

S. Bán: Fotomanipulácia

S. Bán: Fotomanipulácia

banal design/benl dizajn - angl.; prúd v dizajne 80.-90.rokov 20.st. usilujúci sa o obnovenie významu najjednoduchších úžitkových predmetov (el. zásuvky, vypínače, kľučky dvier a okien, armatúry apod.); tvorí protiklad k veľkosériovej produkcii, zdôrazňuje sémantiku, štýlovosť, individualizáciu; pozri *Alchymia Studio*, *Archizoom Associanti*; (A.Mendini, H.Hollein, M.Botta)

banalita - všedná, bezvýznamná vec, všednosť, otrepanosť; pozri *Óda na radosť*; gýč (Geržová); *trivializmus*

banán - pozri *plody*

P. Gauguin: Jedlo (19.st.)

banánovník - Becker: veľká krovina s mäkkým nepravým kmeňom a často vetrom potrhanými listami; *Buddha* v ňom videl symbol pomínutelnosti všetkého pozemského; v čínskej maľbe často zobrazovaný mudrc, ktorý medituje pod banánovníkom o ničotnosti sveta; pozri *čchan-budhistické maliarstvo*, *tušová maľba*; pozri *strom*, *drevo*; *atribúty*, *symboly*, *alegórie a prirovnania*

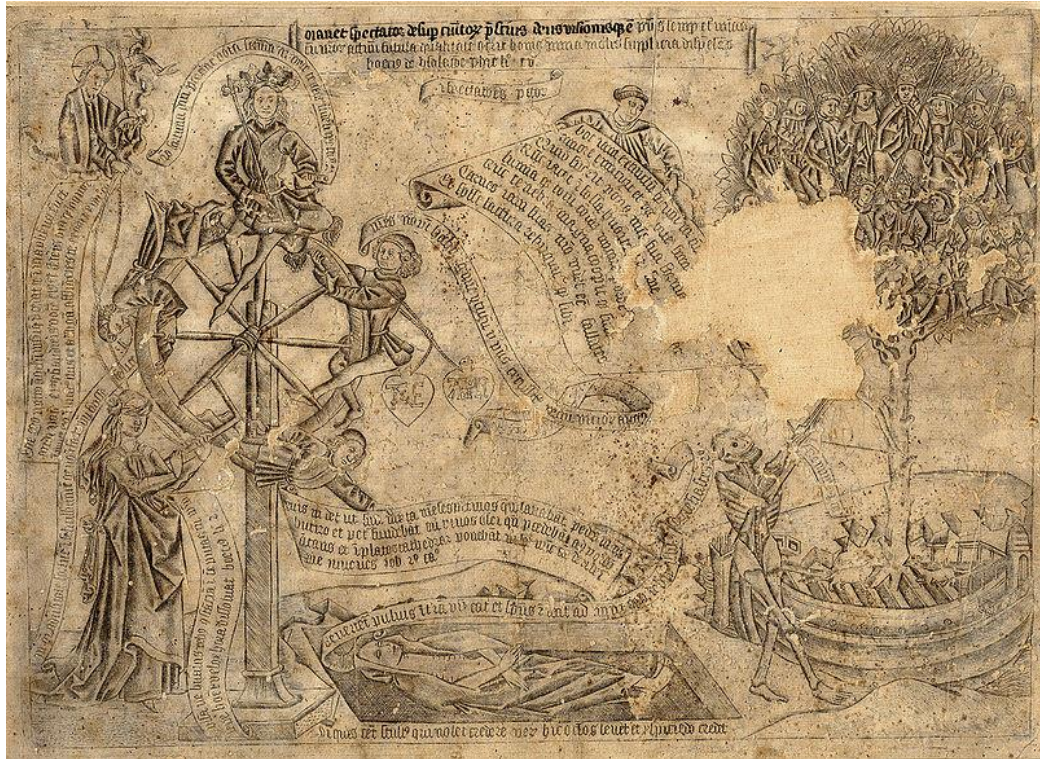
Beliana: rastlina z čeľade banánovníkovitých; rastie v trópoch, pôvodne v juhozápadnej Ázii; známych je 55 druhov; pestuje sa pre jedlé plody (známe ovocie banány alebo trpké banány zelenina, ktoré sa upravujú varením alebo pečením); iný druh (*Musa textilis*) je textilná plodina pôvodom z Molúk a Filipín v Tichom oceáne; pestuje sa pre pevné vlákna známe pod menom *abaca/manilské konope*

banaukos - starogrécke pomenovanie *umelca*, naznačujúce, že je považovaný stále iba za remeselníka, ktorý sa živí prácou rúk; v *stredoveku* predstava vyjadrená pomenovaním *výtvarného umenia: ars mechanicae*; pozri *grécke antické umenie*

bandérium - *zástava* väčšieho rozmeru na výšku ako na šírku, zvyčajne s heraldickým *znakom*; 13.-15.st.; pozri *heraldika*

banderol - *zástava* s rodovým *znakom* alebo v širšom význame veľká štvorcová alebo obdĺžniková vojnová zástava; pozri *heraldika*

banderole/bedrol - franc. – „zástava, páska, stuha“; *banderola*, tiež *hovoriaca páska* 2; pozri *Majster banderollen*

Majster banderol: Koleso šťastia (15.st.)

banderola - stredoveká *hovoriaca páska* s menom, *citátom*, legendou na maľbách na skle, reliéfoch, závesných obrazoch alebo textíliách; text bol teologicko-didaktickým výkladom zobrazovaného deja, postavy, prípadne charakteristikou svätcov: „*Ecce Agnus Dei*“ máva *Ján Krstiteľ*, „*Patti et contemni*“ máva cirkevný učiteľ *Ján z Kríža*; *banderole* drží postava ako vlajúci zvitok, vznáša sa v priestore, alebo obopína postavy (v neskorom stredoveku); udržiava sa do 17.st.; *banderole* pri *vedutiach* označovala názvy miest; v 20.st. má inú povahu; pozri *legenda* 2

F. Moczík: Malý Ježiško so svätým Jánom Krstiteľom

Bandol Jean - Hennequin de Bruges
Banebdjedet/Banedbdjed -

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Banebdjedet>

baníctvo, bane, baníci - patrónom prorok Daniel, sv. Anna, Barbora, Panna Mária z Atocha; pozri *patrón; bratstvá; atribúty, symboly, alegórie a prirovnania*

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Ez%C3%BCst>

Majster amsterdamského kabinetu: Venuša a Mars (lavírovaná kresba z knihy Hausbuch von Schloss Wolfegg, 1480)

Ch. Weigel st.: Baník (medirytina, 1698)

E. Nevan: Baníci (1942)

bankál - zastaraný názov pre *parapetnú rímsu*; vodorovná murovaná časť pod otvorom okna, ktorá slúžila aj ako lavica (*románska architektúra*); pozri *rímsa bankálová*

bankálová rímsa/parapetná rímsa - *bankál*

bankári, zmenárnici peňazí - pozri *obchodník, zlatník*; mince, Kristus vyháňa peňazomencov z chrámu

Q. Massys: Zmenárnik a jeho žena (1514)

J. Massys: Vyberač daní (1520)

H. Weiditz II: Peniaze. Zmenárnik (drevoryt, 1500-1534)

S. Koninck: Starý muž váži mince alebo Amsterdamský lakomec (17.st.)

S. Koninck: Váženie zlata (1654)

Podľa S. Konincka: Váženie zlata (17.st.)

Rembrandt: Zmenárnici peňazí (lept, 17.st.)

J. van Haensbergen: Zmenárnik peňazí (1675)

*Fol en cette nuit on te redemande ton ame;
Et les choses que tu as, à qui seront-elles?
Ainsi est Celui qui fait grand amas de bien
pour soy, et n'est point riche en Dieu. Luc. 12.*

*Stulte hac nocte animam tuam repetunt atq; et haec
quae parasti cujus erunt: Luc. 12. c.
Sic est qui sibi thesaurizat et non est in Deum
dives Ibidem.*

J. Meheux: Podobenstvo o hlúpom boháčovi (mezzotinta, vanitas, 1660-1703)

J. Gole podľa F. Francken I: Smrť a muž (mezzotinta, vanitas, tanec smrti, 17.st.)